

LÄRARHANDLEDNING

HUR KAN NI JOBBA MED TEXTERNA I KLASSEN?

Ni får här allmänna råd utgående från det projekt vi genomfört. Det är ändå viktigt att fundera i vilken utsträckning ni lyckas knyta an arbetet med läsförståelsestrategier till det vanliga arbetet i klassen.

Katarina von Numers-Ekman har skrivit åtta texter för projektet. De fyra första texterna är helt fiktiva medan de resterande texterna kan ses som ett första steg mot faktatexter. Till alla texter finns en illustration. Ni avgör själva om och när ni använder illustrationen. För några elever kan en illustration vara viktigare än själva texten. Illustrationerna kan också ge upphov till många diskussioner om tolkning av bilder och även fungera som underlag för skrivning.

Enligt de ursprungliga instruktionerna för reciprok undervisning ska man klippa sönder texterna för att kunna arbeta med dem i segment. Nutida teknik har gjort detta betydligt lättare genom dokumentkamera, datorer, läsplattor mm. I det praktiska arbetet bör läraren fundera vilka tekniska lösningar man har möjlighet till i klassen och framför allt i mindre grupper.

För många elever kan det vara en fördel om strategisymbolerna finns tillgängliga i klassen så att de kan se eller hålla i symbolkortet. Därför rekommenderar jag att ni skriver ut och laminerar åtminstone så pass många att de grupper som vill ha symbolerna med i textsamtalen har tillgång till dem.

Några elever kan ha problem med att ställa frågor. De är vana att svara på frågor men inte att ställa frågor. Då kan det, som en tillfällig hjälp, vara bra om de får ha frågeord synliga framför sig när de kommit till denna strategi. Därför finns det ett underlag med de vanligaste frågeorden inne i pratbubblor. Använd dem om de behövs och i den omfattning som de fungerar för eleverna, plocka bort dem när de inte längre behövs. Ni kan självklart även göra egna frågeord.

Under textsamtalen är det en fördel om eleverna är placerade så att de har ögonkontakt med de andra i gruppen. Gruppsammansättningen kan också variera från ett samtal till ett annat. I vissa fall kan homogena grupper fungera väldigt bra och i andra passar det bättre med heterogen gruppsammansättning. Experimentera och testa dig fram hur det passar bäst för dina elever!

I början av samtalen kan det vara bra att repetera alla strategierna och strategikorten. Vad signalerar korten? Hur kan vi tänka? Det här fortsätter du med så länge som det behövs. För några kanske det inte behövs alls men för andra kan det behövas länge.

ALLMÄNT OM FÖRSTA SAMTALET

1. Läs själv texten grundligt så att du vet vad den handlar om, vilka ord och begrepp som kan vara nya för eleverna och vad som är centralt i själva texten.

2. Dela upp texten i mindre delar/helheter som ni sedan behandlar var del skilt för sig.

3. Fundera om du vill använda dig av illustrationen och när du i så fall tar fram den. Vissa elever har stor nytta av att se på illustrationerna och andra åter kan bli störda. Men det är viktigt för alla elever att lära sig tolka och läsa bilder. Det kan i sig vara en helt egen frågeställning att fundera hur illustratören har tänkt. Ville hen ge dig svar eller lämna utrymme för tolkningar? Hur har hen gjort sina val?

4. Visa strategikortet för att förutspå och diskutera vad symbolen kan innebära. Fundera också vad ordet spå har för betydelse. Finns det yrkesgrupper som har som uppgift att göra en form av spådomar (meteorologen)? Är det verkligen spådomar eller grundar meteorologen sina spådomar på något? Hur gör man en spådom? Använd gärna olika lösryckte rubriker och bilder från tidningar för att få igång tankarna kring att förutspå. Vad kan en artikel handla om med en sådan rubrik eller bild?

5. Visa nu upp fliken med rubrik och/eller illustration. Visa symbolen för förutspå och be eleverna förutspå vad som kommer att hända i texten. Om ingen har något förslag så modellerar du själv hur man kan tänka. Du tänker högt och formulerar flera olika förslag som kanske inspirerar eleverna att själva komma med förslag. Dina förslag får gärna vara riktigt kreativa och oväntade. Ge positiva kommentarer till elevernas förslag! Öppna för möjligheter. ”Det var ett intressant förslag/en intressant tanke! Det blir spännande att se om det faktiskt är så”.

6. Om rubriken eller texten är sådan att du vet att eleverna/någon av eleverna har läst något liknade eller kan något om det här sedan tidigare så plockar du fram kortet där ni funderar om ni läst något sådant tidigare/vet något om det här sen förr. Det här passar t.ex. vid fak-tatexter där du vill få eleverna att aktivera sina förkunskaper/komma ihåg sådant de lärt sig tidigare.

7. Efter detta läser någon av eleverna eller du själv första textstrimlan. Om en elev läser så är det bra om du upprepar för att det inte ska finnas någon risk för felläsning. Fråga sedan hur det ni nu hörs här stämmer ihop med spådomarna. Var fortfarande positiv och accepterande och öppna för möjligheter.

8. Ta sedan fram symbolen för reda ut/nya ord. Fråga om någon hittar nya, spännande, intressanta ord, uttryck eller meningar i texten.

Var också här positiv till det som eleverna lyfter upp. På det sättet kan du skapa en tillåtande atmosfär som belönar den som hittar nya ord. Var mån om att inte använda uttrycket svåra ord. Diskutera ordet tillsammans i gruppen. Finns det ledtrådar som visar vad det kan vara frågan om? Kan ordet härledas någonstans ifrån? Ge inte en förklaring förrän ni uttömt alla möjligheter att komma på betydelsen på annat sätt. Om eleverna inte hittar nya ord modellerar du själv även här. Välj något ord eller uttryck som du resonerar kring, kanske härleder utgående från delar i ordet eller placerar in i en annan mening.

9. Nu är det dags för symbolen för frågor. Kan någon ställa en fråga där man hittar svar i den aktuella textstrimlan? Du kan, vid behov, ha frågeorden framme på tavlan eller på datorn, så att eleverna får hjälp med hur man bildar en fråga. Den som ställer frågan avgör också om de svar som andra ger är korrekta eller felaktiga. Om det verkar som om frågan är så pass svår att det blir problem att komma på svaret kan frågeställaren säga en ledtråd. Även här behöver du som lärare vara beredd att modellera för att locka fram elevernas frågor.

10. Arbeta igenom alla textstrimlor på samma sätt. När ni gått igenom hela texten plockar du fram symbolen för sammanfattning. Be eleverna berätta med egna ord vad texten handlar om. Som hjälp kan ni använda uttrycken först – sen – sist. Vad hände först? Vad hände sen? Vad hände sist? Lärares stöd och ibland även modellering är viktig.

11. Efter detta första textsamtal övergår ni till att eleverna jobbar i grupper där de stegvis klarar av att hålla i samtalet utan lärarens hjälp. Eleverna turas om att ha ansvar för samtalet. Målsättningen är att eleverna klarar av ett strukturerat textsamtal på egen hand men här är det stor skillnad mellan olika elevgrupper. För några går det här snabbt och nästan automatiskt medan andra elever behöver en lång tid med stöd från en vuxen för att bli säkra i sina roller.

OM DU SOM LÄRARE HÅLLER I SAMTAL ÄVEN LÄNGRE FRAM KAN DU GÖRA SÅ HÄR:

1. Ta upp första textdelen och fråga om någon vill läsa texten högt. Om ingen elev vill läsa så läser du själv.

2. Vad kommer nu att hända? Stämmer det vi trodde?

3. Finns det här något nytt och/eller spännande ord som vi inte har hört tidigare? Har något något förslag eller någon tanke om vad det kan betyda? Låt eleverna komma med förslag.

4. Säg till eleverna: Nu när ni vet vad allt betyder så ska ni få ställa frågor om den här textdelen till varandra. Använd gärna frågekorten! Ni väljer vem som svarar. Sen ska ni också fundera om ni är nöjda med svaret. Om ni inte är nöjda så låter ni frågan gå vidare till en annan elev.

OBS för läraren! Här kan ni träna olika frågetyper. Det är viktigt att eleverna ställer både enklare frågor där man hittar svaret direkt i texten och svårare frågor, som kräver mera funderingar. Led även in eleverna på inferensfrågor, frågor som kräver att svararen läser ”mellan raderna” och gör kopplingar mellan texten och sin egen tidigare erfarenhet.

5. Fortsätt på samma sätt med alla delar. Om det känns naturligt så förutspår ni även i fortsättningen efter alla textdelar men om det känns väldigt märkligt och onaturligt och inte leder till något vettigt så begränsar ni denna strategi till enbart första delen av texten/rubriken/illustrationen.

6. Till sist, när hela texten är klar frågar du om någon kan sammanfatta texten. Använd orden först — sen — sist om det passar med texten. Annars kan eleverna säga en sak var som de kommer ihåg och till sist får någon sammanfatta det som alla kommit ihåg.

OM ELEVERNA JOBBAR MERA SJÄLVSTÄNDIGT I SINA GRUPPER KAN NI GÖRA SÅ HÄR:

1. Nu får ni själva gå igenom texten och alla delar på det sätt som vi övat tidigare. Använd strategikorten och ha gärna frågeorden framme!
2. Som avslutning sammanfattar alla grupper texten, endera så att alla hör eller så att en vuxen går fram till gruppen och lyssnar på sammanfattningen.
3. Som alternativ kan sammanfattningen göras som en ljudfil, inbandad på dator/pekplatta /telefon eller som en gemensam text eller tankekarta.

TIPS FRÅN PROJEKTGRUPPERNA

- Fundera på vilken texttyp det handlar om. Är det en nyhetstext eller en fiktiv text? Vad är det som gör att ni tänker så?
- För de elever som var väldigt snabba och behövde uppgifter som gav mera aktivitet gjorde man så i en grupp att eleverna förberedde frågor skriftligt för att sen ställa dem muntligt.
- I en grupp gjorde man så att när eleverna arbetat igenom hela texten valde de ut en av sina frågor och skrev ner den på ett gemensamt papper. Sedan bytte grupperna papper med varandra.
- Nya ord skrevs i ordlistor, på ordkort med betydelsen på baksidan, i tankekartor mm. Här finns många intressanta sätt att använda tekniken som stöd; olika digitala tankekartor, ordlistor, memory för ordförståelse mm.
- Försök härleda orden och notera att ibland kan härledningen leda fel. Exempel: utomordentligt. Om vi delar upp ordet får vi utom och ordentligt. Logiskt sett skulle vi då kunna tro att det betyder att något inte är ordentligt, kanske slarvigt. Visa på att härledning av ord för det mesta kan ge hjälp men hur det ibland även kan gå helt fel.
- Om hela klassen jobbar tillsammans och har tillgång till teknik kan man till exempel göra en Kahoot eller liknande på spådomarna vad texten kommer att handla om. Låt 4–5 elever förutspå, skriv upp deras spådomar och gör en Kahoot. Eleverna får sedan svara vilket alternativ de tror är mest sannolikt. Detta fungerar också alldeles vanligt på tavlan men blir kanske mera motiverande med hjälp av tekniken.
- När ni söker nya ord kan ni leta många olika slag av ord: intressanta, konstiga, häftiga, ologiska, lokala, randiga, doftande, skolord, fritidsord mm.